

Bölüm 13

DIŞSALLIKLAR

Özgür ALTUNTAŞ¹
İrem ERASA AKÇA²

GİRİŞ

Dışsallık genel olarak bir ekonomik faaliyet sonucu üçüncü kişiler üzerinde ortaya çıkan ve faaliyette bulunan tarafından üstlenilmeyip üçüncü şahıslar tarafından üstlenilen maliyetler veya yararlar olarak tanımlanabilir.

Örneğin bir boya fabrikasının üretimde bulunarak çevreyi kirletmesi sonucu tarım ya da balıkçılıkla uğraşanlara bir maliyet yüklemesi veya bir yatırımın başka bir alanda verimlilik artışına sebep olması gibi şekillerde ortaya çıkabilir. Bu duruma göre dışsallıkların ilk ayrımı ortaya çıkardıkları etkilerine göre negatif ve pozitif olarak yapılır. Buna göre dışsallık eğer fayda sağlıyorsa buna pozitif maliyet yüklüyorsa buna negatif dışsallık denir. Dışsallıklar daha birçok ayrıma tabi tutulurlar.

Bu ayrımların ayrıntılı olarak incelenmesinden önce dışsallıklar hakkındaki çeşitli görüşler anlatılacaktır.

DIŞSALLIKLAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Dışsallıklar konusundaki ilk teoriyi Marshall oluşturmuştur. Başta İngiltere olmak üzere sanayileşmiş ülkelerdeki ekonomik büyümeyi incelemiş, bilgi ve teknolojik seviyeye göre kişi başına üretkenlikle kaydedilen artışı anlatmaya amaçlamıştır. Aynı zamanda içsel ekonomiler yanında dışsal ekonomiler üzerinde de çalışmalarda bulunmuştur (Sönmez, 1987).

Pigou ise refah ekonomisi ile dışsal ekonomi arasında bağ kurmuş ve eksik rekabet piyasasında refah artışı için devlet düzenlemesinin şart olduğunu belirtmiştir. Marshall'dan farklı olarak Pigou, olumlu dışsallıklar ve dışsal kayıplar üzerinde durmuştur. Pigou'nun dışsallıklar teorisine en mühim katkısı, dışsallıkları toplumsal refah ve etkinlik açısından ortaya koymasıdır. Pigou'ya göre refahın

¹ Dr. Öğr. Üy., Pamukkale Üniversitesi İ.İ.B.B.F. İktisat Bölümü, oaltuntas@pau.edu.tr

² Arş. Gör. Dr. , Hakkari Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, iremakca@hakkari.edu.tr

Hükümet $P \times P_0$ kadar sübvansiyon uygulasin. Bu durumda her alternatif üretim seviyesinde firmanın karşılaştığı marjinal maliyeti devletin uyguladığı sübvansiyon miktarı kadar azalır. Dolayısı ile şekilde de görülebildiği gibi arz eğrisi S düzeyinden sağa doğru kayarak S+sübvansiyon durumuna gelir (Ünsal 2001).

Dışsallığa Karşı Müdahaleci Olmayan Politika-Coase Teoremi

Coase teoreminin geçerliliği için mülkiyet hakkı kimde olursa olsun fark etmez dışsallıktan etkilenen taraflar dışsallığın içselleştirilmesi adına bir araya gelip aralarında maliyetsiz görüşme yapma imkânına sahip olmalılardır. Aksi takdirde etkin çözüme kavuşmaz. Maliyetsiz görüşmeden kasıt mukavele hazırlattırma ve onaylattırma gibi masrafların olmamasıdır. Aralarında anlaşacak olan taraf sayısının az olması bir diğer koşuldur. Coase teoremi bu koşulun ortada olmaması durumunda ve mülkiyet haklarına sahip olanları bu dışsallığın seviyesini tam olarak hesaplayamaması durumunda geçerliliği ortadan kalkar (Parlakay ve Yavuz, 2016: 212).

SONUÇ

Ekonomik aktivitelerde ister pozitif (yararlı) ister negatif (zararlı) dışsallıkların ortaya çıkması kaçınılmaz bir olgudur. Dışsallıklar birçok sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Dışsallıklarla ilgili esas sorun etkilerinin bertaraf edilmesi ve optimum üretim seviyesine ulaşılabilmesidir. Fakat dışsallıkların etkilerini giderip optimum üretim seviyesine dönmek için geliştirilmiş çözümlerden olan gerek Pigou'nun gerekse Coase'nin teorilerinde ki en zayıf halka dışsallığın tam olarak ölçülememesidir. Ölçümünde hataların olması bir tarafın yarar ya da zarar görmesine sebep olabilir. Fakat sonuç olarak yararlı ve zararlı dışsallıklar bütün piyasaların tam rekabetçi olmaları durumunda bile yanlış kaynak tahsisine sebep olabilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Armağan, R. (2003). Kamu ekonomisinde dışsallıklar ve dışsallıkların içselleştirilmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 159-178.
2. Coase, R. (1986). The problem of social cost, *Readings in microeconomics*, St Louis Toronto Santa Clara: Times Mirror / Mosby College Publishing.
3. Devrim, F. (1993). *Kamu maliyesine giriş*, Ankara: Rem Ltd.
4. Dinler, Z. (2000). *Mikro ekonomi*. Bursa: Ekin.
5. Güneş, İ. (2003). *Dışsallıklar teorisi*.” Kişisel web sitesi
6. <http://idari.cu.edu.tr/igunes/kamu/dosya3.htm>
7. Hyman, D. N. (1996). *Public finance: A contemporary application of theory to policy*, United

- State of America: Fifty Edition, The Dryden Press Harcourt Brace College Publishers,
8. Manisali, E. (1971). *Dışsal ekonomiler ve iktisadi gelişme*. İstanbul: İ. Ü. Yayını.
 9. Musgrave, R. A. and Musgrave, P. B. (1989). *Public finance in theory and practice*, Fifty Edition, Singapore: McGraw-Hill Book Company, International Edition,
 10. Parlakay, O. and Yavuz, A. (2016). Negatif dışsallıkların çevreye olumsuz etkilerinin önlenmesinde kullanılan çözüm yolları. *Akademik Bakış Dergisi*, 57, 210-220.
 11. Savaş, V. (2000). *İktisadin tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
 12. Sönmez, S. (1987). *Kamu ekonomisi teorisi*. Ankara: Teori Yayınları.
 13. Türkay, O. (2001). *Mikro iktisat teorisi*. Ankara: İmaj Yayınevi.
 14. Ünsal E. M. (1998). *Mikro iktisat*. Ankara: Kutsan Ofset Matbaacılık.
 15. Ünsal, E. (2001). *Mikro iktisat*. Ankara: İmaj Yayıncılık.